

Et landbrukspolitisk virkemiddel?

For at Beskyttede betegnelser skal være et effektivt landbrukspolitisk virkemiddel, må de politiske intensjonene tillegges betydelig vekt fremfor en streng juridisk fortolkning. Det skriver forskerne Anders Andgard og Torbjørn Tufte ved Landbrukets Utredningskontor.

Merkeordningen Beskyttede betegnelser er etablert i Norge etter mønster fra EU. I EU er bruk av opprinnelsesbeskyttelse et viktig landbrukspolitisk virkemiddel. Ordningen handler om å tilføre en gitt gruppe produsenter i et definert område en enerett til en produktbetegnelse, og dermed et fortrinn i konkurransen med andre aktører.

Beskyttede produktbetegnelser handler om å hindre kopiering, stimulere produksjon og å opprettholde rural bosetting ved å gi et konkurransefortrinn til anerkjente ”kvalitetsprodukter” gjennom eksklusive rettigheter.

Politiske intensjoner bør vektlegges

For at Beskyttede betegnelser skal være et effektivt landbrukspolitisk virkemiddel, må de politiske intensjonene tillegges betydelig vekt fremfor en streng juridisk fortolkning. I EU utøves det stor fleksibilitet i fortolkningen av lovverket. Forvaltningen av Beskyttede betegnelser og godkjenning av produktnavn vil alltid ha et sterkt element av subjektivt og normativt skjønn. Det tilsier et stort politisk handlingsrom for å sikre de landbrukspolitiske målene. De politiske målene må derfor til-

Beskyttet geografisk betegnelse:
Rakfisk fra Valdres (Valdres Rakfisk BA).

legges betydelig vekt i den norske forvaltningen av ordningen dersom en skal realisere potensialet som ligger i opprinnelsesbeskyttelse.

Dualitet i ordningen

Som landbrukspolitisk konkurransestrategi er Beskyttede betegnelser et verktøy som legger til rette for å verne hjemmemarkedet ved at produktene får en enerett til en gitt produktbetegnelse, og fungerer slik som en importbarriere mot konkurranse fra tredjeland. Samtidig har merkeordningen en funksjon på eksportmarkedet, fordi den gir et juridisk vern mot kopiering også i tredjelandsmarkeder.

Vitalisere ordningen i Norge

For Norge bør ordningen brukes til å sikre kontrollen over tradisjonelle produkter og opprettholde landbruksstrukturen. Per i dag er det i hovedsak små og mindre tilgjengelige produkter som er registrert. Det er slik sett en fare for at merkeordningen blir et kvalitetsstempel for småskalaproduksjon, og ikke et landbrukspolitisk virkemiddel som stimulerer den norske produksjonen i sin helhet.

Det kan virke som om det i Norge har blitt fokusert mer på merket i seg selv mot forbrukerne, enn det opphavsrettslige vernet som ligger i bunnen av ordningen. Det er derimot denne rettigheten som sikrer produksjonen av anerkjente produkter med etablert omdømme og posisjon i sluttmarkedet.

Høyere prioritet

Også i Norge bør det prioriteres høyere å innlemme anerkjente og veletablerte

Anders, Andgard,
Master of Diplomacy and Trade, Landbrukets Utredningskontor

Torbjørn Tufte,
Cand. polit., Landbrukets Utredningskontor

produktbetegnelser. Et viktig element ved å gi eksklusive rettigheter til produktbetegnelser er å sikre råvareproduksjon og næringsmiddelindustrien innenfor et område. Å identifisere de naturlige/riktige produktene og områdene i Norge som trenger vernet Beskyttede betegnelser gir, er sentralt.

Definisjon av betegnelsen

Dersom man bruker Beskyttede betegnelser som en aktiv strategi for å beskytte seg mot konkurrenter utenfra, vil en bred definisjon gi bedre beskyttelse enn en smal definisjon. ”Pinnekjøtt” gir bedre beskyttelse enn ”Pinnekjøtt fra Norge”, som igjen gir bedre beskyttelse enn ”Pinnekjøtt fra Voss”.

Eksemplet pinnekjøtt

Det er i første rekke som importbarriere mot billige etterligninger fra utlandet at Beskyttede betegnelser lettest kan ta ut sitt potensial som virkemiddel.

Et eksempel på defensiv strategi er å

Beskyttet geografisk betegnelse: Hardangereple (Hardanger Fruktprodukt).

ta en Beskyttet opprinnelsesbetegnelse på pinnekjøtt. Pinnekjøtt er et anerkjent tradisjonsprodukt, og forbrukerne har klare oppfatninger om hva pinnekjøtt er og hvordan det fremstilles. I tillegg kan en anta at forbrukere ønsker at pinnekjøttet er produsert av norsk lam.

Trolig oppfattes pinnekjøtt som et opprinnelsesprodukt, men det mangler den juridiske beskyttelsen en geografisk indikator gir. Ingenting hindrer norske produsenter i å bruke lam fra New Zealand i produksjonen, eller at New Zealand produserer produktet og markedsfører det som pinnekjøtt på det norske markedet. Et slikt scenario kan prise det norske pinnekjøttet ut av markedet, noe som vil gi store negative ringvirkninger for norsk saueneiering og næringsmiddelindustri. Om en fikk registrert "Pinnekjøtt" som Beskyttet opprinnelsesbetegnelse, der ett av produksjonskriteriene er at råvaren skal være norsk, vil en unngå dette.

Hvis en også beskytter "Pinnekjøtt" i EU, vil det ikke være lovlig å markedsføre pinnekjøtt fra andre områder enn

Beskyttet geografisk betegnelse: Sider frå Hardanger (Hardanger Siderprodusentlag).

Norge i EU. Da kan en unngå salg av svenskprodusert pinnekjøtt i grensebutikkene.

Landbrukspolitisk potensial

I dag er ikke Beskyttede betegnelser etablert som et velfungerende virkemiddel i norsk landbruks- og handelspolitikk. De opphavsrettslige mulighet-

Beskyttet opprinnelsesbetegnelse: Ringerikserter (Røyse Ringerikserterdyrkerlag).

Beskyttet opprinnelsesbetegnelse: Skjenning (Skjenningbakeren).

ene for å sikre kontroll over egne merkevarer må vektlegges mer for å realisere potensialet i merkeordningen som landbrukspolitisk virkemiddel.

Artikkelen har tatt utgangspunkt i rapporten "Beskyttede betegnelser som landbrukspolitisk virkemiddel – rammevilkår for merkeordningen i Norge og EU", finansiert av forskningsmidlene over jordbruksavtalen.